Ninu Muscat Fenech

Ta' A. C.

FOST il-kittieba tal-Malti li fis-seklu li għadda ħadmu bi sħiħ għall-progress tal-Lsien Malti bħala lsien miktub, Ninu Muscat Fenech jista' jitqies bħala wieħed mill-ewlenin tagħna. Ġie waqt li hu kien, biex ingħid hekk, il-molla li biha bdiet titħarrek il-makna tal-ħidma l-kbira għat-twaqqif ta' kitba Maltija. U li kieku ma kinux iċ-ċirkostanzi ta' bżonnijiet oħra fil-ħajja pubblika li fatmuh f'daqqa waħda mill-ħidma ġurnalistika u letterarja tiegħu, huwa kien jibqa' jaħdem sakemm iwettaq dak l-ideal li, wara tletin sena, il-"Għaqda" tagħna kellha tasal biex twettaq. Huwa kien beda jikteb xi versi bil-Malti fil-ġurnal "In-Naħla Maltija" kif ukoll fil-"Habbar Malti" u, imħeġġeġ mis-Sur Ġużè Muscat Azzopardi, baqa' jikteb sew versi kemm proża. Flimkien mas-sehem kbir li ħa bħala kontributur fil-"Habbar Malti" fejn dlonk kont tara xi poeżija tiegħu, tista' tgħid fil-biċċa l-kbira tal-ħarġiet ta' dan il-folju, huwa minnufih ħa wkoll sehem kbir fl-amministrazzjoni tiegħu bħala Kaxxier u Redattur. Id-Direttur ta' dan il-ġurnal kien dik il-ħabta Ġorġ Crispo Barbaro, Markiż ta' San Ġorġ, li wara sena telaq minn din il-kariga u floku daħal għas-sehħ Ninu Muscat Fenech.

Ninu Muscat Fenech.

Dak iż-żmien ma kienx hawn ġurnal li jinteressa ruħu fil-progress tal-kitba Maltija daqs "Il-Habbar". Il-pulitka ta' dan il-folju, sa minn meta kien taħt it-tmexxija tal-Markiż Barbaro, kienet li taħdem għall-kitba tal-Malti fost il-poplu u xxerred il-koltivazzjoni tagħha; taħt it-tmexxija ta' Ninu Muscat Fenech dan il-prinċipju twettaq u issaħħaħ. Sabiex il-qarrej ikollu iżjed

wisa' li jaqra u jedha fil-kitba letterarja Maltija, Ninu Muscat Fenech żied Appendiċi fil-ġurnal fejn bdew jidhru biċċa biċċa Ġrajjiet ta' Malta miktubin minnu, biċċa traduzzjoni minn rakkonti bit-Taljan u oħrajn oriġinali tiegħu.

Il-ħidma ta' Ninu Muscat Fenech ma kenitx waqfet f'dik li hi kitba ta' versi u rakkonti, iżda mxiet iżjed 'il quddiem u daħlet fil-qasam ta' propaganda għali-bini ta' sistema ta' kitba bil-Malti soda u sħiħa fost il-kittieba kollha tal-Malti, ħaġa li sa dak iż-żmien, għalkemm grammatiċi, kittieba u lxirka kienu tħabtu biex iwaqqfu, qatt ma kien irnexxielhom. Huwa, għalhekk, wara sew sew sena minn mindu kellu f'idejh il-"Habbar", dlonk inqeda bil-ġurnal tiegħu, u ħareġ "Stedina" lill-kittieba biex issir laqgħa fosthom u jsir xi pjan li fuqu jinbena Alfabet Malti biex wara jkun użat mill-kittieba kollha. Għalkemm ixxewqa ta' Ninu Muscat Fenech u ta' xi ftit minn sħabu sefgħet fix-xejn, huwa qatt ma qata' qalbu, u, malli sab li fost il-kittieba tal-Malti li kienu jiktbu fil-folju tiegħu kien hemm nies ta' ċertu grad ta' tagħlim li setgħu jgħinuh bil-ħidma tagħhom, wara xi erbatax-il sena, jiġifieri fl-1894 (14 ta' Marzu) huwa ħareġ "Stedina" oħra fejn għamel l-istess sejħa lill-kittieba tal-Malti. Wara din l-istedina, naqraw li saru xi laqgħat fost l-aħjar kittieba ta' dak iż-żmien, u ma' dawn intgħaqdu wkoll nies magħrufin bħala letterati f'ilsna oħra. Fil-waqt li kienu qegħdin isiru dawn il-laqgħat saru ħafna kummenti fuq il-moviment ġdid tal-Malti minn kittieba f'xi ġurnali oħra Maltin, fosthom fid-"Dawl" u fil-"Verità"—fost il-kittieba li ikkommentaw fuq dil-ħaġa, insemmu lil Preca u lil Dwardu Cachia. Fil-11 ta' April, 1894, ingħatat relazzjoni ta' l-Ewwel Laqgħa li fiha nħatar Kumitat ta' ħamsa biex jistudja s-sistema ta' kitba li fuqha l-kittieba tal-Malti għandhom jimxu. Il-Kumitat kien magħmul minn dawn innies: il-Prof. Napuljun Tagliaferro, President; is-Sur Tonin Muscat Fenech, Segretarju; is-Sur Manuel Caruana, is-Sur Muscat Azzopardi u s-Sur Achille Ferris. Għalkemm aħna ma nafux ix-xogħol li kien sar f'dan il-Kumitat, aħna għandna naħsbu li xi ħaġa kienet saret, jekk mhux il-wisq il-ftit sakemm is-Sur Muscat Fenech baqa' Direttur ta' "Il-Habbar", għaliex wara sena sew sew, meta huwa kellu jitlaq mid-direzzjoni tal-ġurnal biex jilħaq Viċi-Konslu ta' l-Awstrija-Ungerija, floku bħala Segretarju ta' dan il-Kumitat, kif jingħad, daħal Ġanni Vassallo. Dan il-Kumitat ma jidhirx li baqa' jiltaqa', u Ġanni Vassallo, li

kien imħeġġeġ għall-istudju tal-Malti, baqa' jaħdem fuq is-sistema tal-kitba Maltija u, wara xi ħames snin ħareġ il-ktieb tiegħu, *Il-Muftieħ tal-Ħilba Maltija*, li fuqu bdew jinkitbu l-kotba ta' l-Iskola u l-kotba ta' l-aħjar kittieba tal-Malti.

Il-kotba tal-qari li kiteb is-Sur Nin Muscat Fenech huma xi tmienja, biċċa oriġinali u oħrajn maqlubin mit-Taljan; fost dawn ta' min isemmi, ir-romanzi, "Giomaria Cassia" u "Giorg il-Bdot", u fost l-oriġinali, "Carolina", "Giacomin Ciantar" u l-"Conti Aiagona". L-istil tiegħu kien popolari u mexxej ħafna. Barra mill-proża, kif semmejna, huwa kien ukoll jikteb versi, iktarx ħrejjef b'xi morali fl-aħħar. Dawn ukoll kienu jinqraw bil-qalb minn kull qarrej ta' "Il-Habbar" fejn kien jistampahom għall-ewwel darba.

Is-Sur Muscat Fenech kien ukoll kiteb xi drammi u farsi, li kien għadu ma stampax, meta huwa kien silifhom lil wieħed ħabib tiegħu fil-bidu tal-Gwerra l-Kbira ta' l-1914-18. Dawn kienu għarqu flimkien ma' dal-ħabib tiegħu li dak iż-żmien kien imbarkat fuq bastiment merkantili.

Is-Sur Nin Muscat Fenech kien iddekorat bit-titlu ta' Kavalier mill-Imperatur ta' l-Awstrja għall-ħila li wera fil-kariga tiegħu ta' Viċi-Konslu, iżda l-akbar ġieħ tiegħu kien ix-xogħol li kien ħadem għall-Malti li baqa' jgħożż sakemm għalaq għajnejh, u li fih kien isib l-hena u l-faraġ tiegħu. Miet fl-1910, wara li għax 56 sena.

DIFFERIMENT TAL-GHOTI

TAL-"PREMJU ĠUŻE' MUSCAT AZZOPARDI"

Billi l-Fundatur tal-"Premju Ġużè Muscat Azzopardi", li jingħata kull sena għal xi ħidma magħrufa dwar il-Malti, bi ħsiebu jbiddel id-data taċ-Ċerimonja tal-għoti tal-Premju, il-Kummissjoni inkarigata mill-għoti tal-Premju sa tagħti d-deċiżjoni tagħha iżjed 'il quddiem, meta fl-istess waqt tkun ukoll imħabbra d-data taċ-Ċerimonja.